

КОНОВАЛЬЧУК АНАСТАСІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

Інститут регіональних перспектив та розвитку місцевого самоврядування,
дослідник

ПРОПОРЦІЙНІСТЬ ІНТЕРЕСІВ БАТЬКА ТА МАТЕРІ ПРИ ВИРІШЕННІ ПИТАННЯ ПРО НАРОДЖЕННЯ ДИТИНИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Заборона дискримінації людини за будь-якою ознакою є актуальним питанням як українського, так і міжнародного права. Відповідно до Закону України «Про міжнародне приватне право» він застосовується до питань, що виникають у сфері приватноправових відносин з іноземним елементом. Для нас важливим є чітке визначення цим Законом ознак «іноземного елемента», одною з яких є те, що «юридичний факт, який створює, змінює або припиняє правовідносини, мав чи має місце на території іноземної держави», а також те, що однією зі сфер застосування цього Закону є «визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів».

Міжнародне приватне право виникло і початково розвивалось переважно саме як «колізійне право», тобто суб'єкти правовідносин обирають у випадку наявності «іноземного елемента» якими юридичними фактами (правом якої країни чи міжнародно-договірними угодами) вони будуть користуватися чи зобов'язані користуватися при вирішенні приватноправових відносин як об'єкта, на що спрямовані дії суб'єктів.

В згаданому Законі важливою є дефініція про приватноправові відносини, «які ґрунтуються на засадах юридичної рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності, суб'єктами яких є фізичні та юридичні особи». Це відповідає вченню про «автономію волі», що з часу заснування доктрини міжнародного приватного права йшло поруч з «колізійним методом». Тобто, сторони могли домовлятися, право чи «звичаї» якої держави вони застосовуватимуть до своїх договорів. В наш час «автономія волі», або вибір права найчастіше застосовується у випадку укладення письмового контракту між сторонами з «іноземним елементом».

Поряд з вільним волевиявленням сторін щодо застосування колізій права у правовідносинах між ними є імперативність прав людини (особливо, коли однією із сторін є фізична особа), втілених в «Загальній декларації прав людини» та «Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод», яка підписана державами – членами Ради Європи, в тому числі і Україною (ратифіковано у 1997 році). Конвенція та Протоколи до неї є частиною національного законодавства України, відповідно до ст. 9 Конституції України.

Таке законодавче визнання обов'язкової юрисдикції Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції як «юридичних фактів з іноземним елемен-

том», зумовлює вивчення практики ЄСПЛ та застосування національного законодавства з урахуванням позиції ЄСПЛ, оскільки саме в рішеннях ЄСПЛ розкривається зміст більшості положень Конвенції. Окрім того, ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» передбачає застосування судами Конвенції та практики ЄСПЛ як джерела права, а ст. 18 цього Закону визначає порядок посилання на Конвенцію та практику Суду. При цьому варто зауважити, що йдеться саме про «практику Суду» у значенні, розкритому у ст. 1 цього Закону, тобто практику ЄСПЛ та Європейської комісії з прав людини, а не лише про рішення щодо України.

Ще одним наслідком застосування «колізійного» міжнародного приватного права у вигляді рішень ЄСПЛ можна вважати ширше впровадження в правову систему України системи прецедентного права. Остання, на наш погляд, є більш гнучкою і дозволяє врегульовувати суспільні відносини не тільки державою, але й суспільним середовищем, бо воно має більш безпосередній і швидший вплив на судові рішення, ніж на закон, створення якого є суто державною волею.

В українському правовому полі є актуальним і не повністю вирішеним питання, які визначаються ст. 14 Конвенції – заборони дискримінації за будь-якою ознакою, зокрема за ознаками статі, гендерної рівності, ст. 8 – права на повагу до приватного і сімейного життя, особливо тлумачення «сімейного життя», що охоплює не лише формальні, але й «інші «сімейні зв'язки», які існують де-факто і характеризуються достатньою сталістю, тлумачення сексуальної ідентичності тощо, а також ст. 2 Конвенції – право на життя щодо права на переривання вагітності.

Типова ситуація дискримінації за ознакою статі – це коли жінка зазнає менш сприятливого ставлення порівняно з чоловіком. Але буває і навпаки. Так, колізією права можна рахувати зафіксовану як у внутрішньо-українських нормативних, так і міжнародно-правових актах спільну відповідальність чоловіка і жінки за свою репродуктивну поведінку, поряд з неодноразовим тлумаченням виключного права жінки при вирішенні питання переривання вагітності.

Наприклад, ст. 16 Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок від 18 грудня 1979 року визначає рівність прав чоловіків і жінок, в тому числі на основі однакових прав чоловіків і жінок як батьків незалежно від їхнього сімейного стану в питаннях, що стосуються їхніх дітей; вільно і відповідально вирішувати питання про кількість дітей та щодо проміжків між їх народженням. Поруч з цим можна вважати визначене у ст.50 Сімейного Кодексу України право батька на батьківство правом брати участь у вирішенні питання щодо необхідності проведення абортів. Підтвердження такого тлумачення цієї правової норми знаходимо і в інших статтях Сімейного кодексу України. Зокрема, в ч.2 ст.50 йдеться про те, що відмова дружини від народження дитини (ми тлумачимо це питання з включенням в нього і рішення жінки про штучне переривання вагітності) може бути причиною розірвання шлюбу. Крім того, у ч.2 ст.54 зазначено: «Усі найважли-

віші питання життя сім'ї мають вирішуватись подружжям спільно, на засадах рівності. Дружина, чоловік мають право чинити опір усуненню їх від вирішення питань життя сім'ї».

З другої сторони, джерелом права є рішення ЄСПЛ. У питанні, яке ми розглядаємо, Європейський Суд прийняв «колізійні» рішення у відношенні до національного законодавства. Репрезентативною в цьому аспекті є справа «Босо проти Італії» [1]. Дружина заявника вирішила перервати вагітність, не зважаючи на заперечення чоловіка. Заявник скаржитись на порушення своїх прав як потенційного батька і права ненародженої дитини на життя. Окрім цього заявник стверджував, що надання жінці можливості здійснити аборт перешкоджає батькові створити сім'ю. Суд в своєму рішенні зазначив, що право на приватне життя батька не може тлумачитися так широко, щоб містити право консультуватися з приводу абортів, який має намір зробити жінка. Суд також зазначив, що будь-які тлумачення прав потенційного батька в контексті положень ст. 8 Конвенції, коли мати має намір зробити аборт, повинні перш за все враховувати права матері, так як вагітність і рішення про її продовження або переривання в найбільшою мірою і безпосередньо стосуються її.

Аналогічні рішення були прийняті Європейською комісією з прав людини у справах «Патон проти Об'єднаного Королівства» [2] та «Н проти Норвегії» [3]. В першому випадку (Великобританія) зазначено наступне: «Життя ембріона нерозривно пов'язане з життям вагітної жінки і не може розглядатися у відриві від неї. Якби ст. 2 Конвенції мала відношення до права ембріона і його захисту, стаття б розглядалася як абсолютне право зародка на життя, і аборт був би заборонений, навіть якби він був необхідний за медичними показаннями для захисту здоров'я і життя вагітної жінки. Це б означало, що це не народжене життя ембріона мало б вищу цінність, ніж життя вагітної жінки. Право на життя людини вже народженої піддавалося б обмеженням, не передбаченим ст. 2 Конвенції».

У другому випадку (Норвегія) заявник, який не перебував у шлюбі з жінкою, яка завагітніла від нього, домовився з нею не позбавляти ненародженої дитини життя та взяв на себе чітке зобов'язання піклуватися про немовля після його народження. Проте жінка вирішила зробити аборт. Заявник наполягав на тому, що ненароджена дитина залишається незахищеною, що суперечить ст. 2 Конвенції. Європейська комісія з прав людини не виключала, що за певних обставин (які однак не були зазначені) зародок може користуватися певним захистом за ст. 2 Конвенції, незважаючи на те, що в різних державах існує значна розбіжність думок, чи захищає ст. 2 та в якій мірі ненароджене життя. У зв'язку з цим та з урахуванням значних розбіжностей в нормах національних правових систем Європейська комісія вирішила, що в такому делікатному питанні держави повинні мати певну свободу вибору.

Подолання колізії – основне завдання міжнародного приватного права. Є зрозумілим, що думку чоловіка можна і треба брати до уваги у випадках виникнення у жінки бажання провести штучне переривання

вагітності за соціальними показниками. У випадку встановлення необхідності проведення такої операції за медичними показниками вона повинна відбуватись без урахування думки батька дитини. Але і за таких умов треба обов'язково інформувати його про прийняте дружиною рішення. Вважаємо, що законодавство України (ст. 50 Сімейного кодексу чи ст. 50 «Основ законодавства України про охорону здоров'я») необхідно доповнити положенням про те, що чоловік повинен бути поінформований при визначених випадках про прийняте дружиною рішення про проведення операції штучного переривання вагітності.

Список використаної літератури:

1. BOSO v. ITALY, Decision of ECHR, [Online], available at: https://www.echr.coe.int/Documents/CLIN_2002_10_46_ENG_815419.pdf (Accessed Apr. 2019).
2. PATON v. THE UNITED KINGDOM, Decision of ECHR, [Online], available at: <https://www.globalhealthrights.org/health-topics/health-care-and-health-services/paton-v-united-kingdom/> (Accessed Apr. 2019).
3. R.H. v. NORWAY, Decision of ECHR, [Online], available at: <https://www.globalhealthrights.org/wp-content/uploads/2016/12/H.-v.-NORWAY.pdf> (Accessed Apr. 2019).

Ключові слова: Європейський Суд з прав людини, гендерна рівність, подружжя згода, планування сім'ї, інтереси батька при народженні дитини, права на аборт, право на життя.

Ключевые слова: Европейский Суд по правам человека, гендерное равенство, согласие супруга (и), планирование семьи, интересы отца при рождении ребенка, права на аборт, право на жизнь.

Key words: European Court of Human Rights, gender equality, spousal consent, family planning, father's interests at the birth of a child, abortion rights, right to life.

САКІР-МОЛОЧКО ІЛІНА ВАСИЛІВНА

Академія Державної пенітенціарної служби,
аспірант кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ЯК МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ ВИБОРЧИХ СИСТЕМ

В сучасному суспільстві дедалі більшої актуальності набуває питання дослідження виборчих систем, їх переваг та недоліків, відповідності загальноприйнятим принципам, впливу конкретних елементів виборчої системи на результати голосування тощо. В кожному випадку виборче законодавство є унікальним та визначає характерні саме для даної країни умови обрання членів парламенту. Проте, існують і загальні для кожної країни ознаки – елементи виборчої системи. Таке поєднання спільного і відмінного забезпечує можливість використання